

(המשך מעמוד 21)

הנאים המפורסם ביותר מכל נאומי מנחם בגין. הוא נכנס להיסטוריה כ"נאום הבכי". אלדד מתאר אותו כעם: "ובזאת הגענו לפסע הנוסף שבאורו יום. פשע הבכי. "מלך החלונות ובתי הקפה בקע הקוק, אותו קורו שאר זה לפני שבועות-מיספר, ביום הכי רות העצמאות, הביע כוח רחבות. הוא היה שבור. והקהל הרחב — יותר מאשר הוא מתי עניין בנימוקים ובחוכמות, הוא מוועזע מהי עובדה: מפקר האירגון הצבאי הלאומי בוכה במימרה."

ומוסיף אלדד. בהערה עוקצנית: "בכי מועזע אך אינו מוליד דבר. הצחוק הוא פורה הרבה יותר מהבכי. ואת הצחוק תחוק, המרעיד אויבים. את הצחוק תזו לא למד מנחם בגין מגיבורו של ז'בוטינסקי. ואין השלט מורי ורבי" בוועיל ולא כלום.

"הא במיקרה צירפתי לכאן את שמו של ז'בוטינסקי. בשעת הנאום הרגשתי ואמרת וזהרתי ואמרת: ז'בוטינסקי לא היה מגיב בככני בשום פנים ואופן. הוא היה מומין הפלדה כאמת."

אותו נאום-הבכי, שהשמיע בגין בתחנת-השידור של אצ"ל אחרי שבו-גוריון ציונה על "התותח הקדוש" (כפי שהיא כינה אותו לאחרי-מכן) לפתוח באש על האניה החקוקה בחוף. הרס את התדמית של בגין למשך זמן רב.

אצ"ל מול ביו"ד

תכן שהנאום החשוב ביותר בחיי בגין נגאם עשר שנים לפני כן, בוורשה. הוא נכנס להיסטוריה בשם "נאום הדלת החורקת". הוא אהם קשור ביחסיו עם זאב ז'בוטינסקי, יחסים שעליהם מרחפים כמה סימני-שאלה. בסוף שנת 1938 נפגעה תהום בין ז'בוטינסקי ובין חסידיו הקיצוניים. בייחוד בקרב אצ"ל בארץ. "הנאיר רעות" של 1936, שהערבים קוראים להם בשם "המרד הערבי", הפילו חללים רבים. הנהגת היישוב הכריזה על מדיניות של "הבלגה", ששמה — מטעמים מוסריים ומעשיים — את הדגש על הגנת פאסיביות. זאב ז'בוטינסקי תמך במדיניות זו. האירגון מאס בה.

בסוף 1937 פקד דויד רוזנאל, או מפקד אצ"ל בירור שלים, להגיש פצצה בשוק הערבי ביפו. רוזנאל, שהיה איש דתי מאד, התלבט קשה. הכוונה הייתה להרוג איש אחד או שניים, אך ביגלל טעות בכמות חומר-הנפץ נקטלו עשרות, ביניהם נשים וילדים רבים.

בית"ר בשם שלמה בן-יוסף הפך את ממשלעת בית"ר, ביצע על דעת עצמו פעולת-נקם כושלת נגד נוסעי אוטובוס ערבי ליד ראשפינה. נתפס, נשפט הוצא-להורג. היתודי הראשון שהוצא להורג בימי המנדאט. הדבר התסיס את הגורל, הביא מאות נערי חזים לשורות האירגון. ז'בוטינסקי שיבחה את בן-יוסף במילים נר" גשורת, אך סירב לתת את ידו לקו קיצוני.

בתהליך מקביל התפתחה יריבות בין אצ"ל ובית"ר. בניגוד לדיעה הנפוצה, לא נולד אצ"ל מתוך בית"ר

שבר רישמות את ההבלגה. מעשיו ורוחו החלו לגרום לתסיסה עמוקה בבית"ר הפולני.

תחילה הגיע לפולין הליל קוק, או חבר מפקדת אצ"ל. הוא בא. בין השאר, כדי לטפל בממשלוח צעירים מפולין באוניות-מעפלים לארץ. שם הצטרפו לשורות אצ"ל. באחד הימים בא אליו בית"ר מעיירה נידחת, אברהם אמר, והציע לו הצעה פשוטה, ששינתה כן לילה את המצב כולו: מדוע לשלוח לארץ-ישראל צעירים, שיצטרכו להתאמן שם בתנאי-מתרת מסוכנים, אם אפשר לאמן אותם בפולין עצמה, ולשלחם לארץ כחיילים מוכנים לפעולה?

ממשלת פולין גילתה אהדה רבה לרעיון, בייחוד כשהגיע מהארץ שטרן, שדיבר את שפתה ושעשה עליה רושם עז. הממשלה הייתה אנטישמית, והיא הייתה מעוניינת להיפטר מהיהודים רבים ככל האפשר. היא הייתה מוכנה לספק נשק ומחנות-אימונים להדרכת המהגרים הצעירים, לשחררם מחובות-השירות בצבא הפולני ולאפשר להם להוציא סכומי-כסף ניכרים במטבע זר.

הפעילות של אצ"ל פשטה בקרב הבית"רים של פולין כלהבה ביער יבש. בית"ר יכלה רק לדבר, אנשי אצ"ל עשו. בקיני בית"ר קמו תאים של אצ"ל. ובית"ר הרשמית החלה מתרוקת מתוכנה. על רקע זה רבו הסיכסוכים, בייחוד אחרי שאצ"ל תבע לעצמו את אירגון העלייה הבלתי-ליגאלית, שהייתה לא רק תפקיד פטריוטי, אלא גם עסק מכניס מאד. העולים החחדשים שילמו עבור הנסיעה, ובקדי המארגנים נותרו סכומים גדולים. הצעת ז'בוטינסקי, ששיגי בניגוי אצ"ל יכהנו בנושאות המיפלגה (שנקראה אז "הסתדרות הציונית החחדשה" — הצ"ח) נדחתה על-ידי אצ"ל.

אך היה מגרי וגמור עימו לפעול למען שינוי הקו של בית"ר.

נתן פרידמן-קורן (אחרי מכן ידו-מור) ו" שמואל מרזין פרשו מבית"ר, הצטרפו לאצ"ל בפולין. מנחם בגין לא הלך בדרכם. הוא אהב את הקו האקטיביסטי של אצ"ל, אך לא יכוד היה להיפרד מבית"ר. הפעולה הפוליטית הגדולה, הרציפה בנאומים, תאמה אותו יותר מאשר הפעולה המחתרתית-מחצה של אצ"ל הפולני.

נאום הדלת החורקת

הו הרקע לנאום הגדול, שהביא את בגין לידי עימות גלוי עם זאב ז'בוטינסקי.

בסתיו 1938 התקיים בוורשה הכינוס השלישי של בית"ר העולמית. אנשי אצ"ל פעלו מאחרי הקלעים כדי להביא להחלטה אקטיביסטית, בניגוד לרצונו של ז'בוטינסקי. נתן ילין-מור כינס בבית פרטי 15 צירים של הכינוס, וביניהם מנחם בגין, כדי שאברהם שטרן ישטח לפניהם את גישת אצ"ל. שטרן וילין-מור, שלא היו חברי בית"ר, לא היו צירי הכינוס.

כללי ההתדר הבית"רי מנעו פעולה סיעתית גלויה. כל הצעה הייתה צריכה לבוא מפני חבר בודד. נקבע כי הנדרישה האקטיביסטית תמוקד בהצעת לשנות את "הגדר הבית"ר", ושבועת-האמונים שהייתה נהוגה בבית"ר, כי דומה לצבאות העולם.

בגד המקורי, שנוסח בידי ז'בוטינסקי, נאמר: "אכן זרועי להגנת עמי, הלא אשא זרועי אלא להגנה". הקבוצה המורדת הציעה לשנות פסוק זה כך: "אכן זרועי להגנת עמי וכיבוש מורדתי". מנחם בגין קיבל על עצמו להעלות את ההצעה. מתאר את המעמד ישראל אלדד, ושהיה ציר בכינוס זה:

מנחם בגין עולה לנאום.

אנפנן טריבל" של בית"ר פולין, צירוף נדיר של עורכי-דין רומנטי. הוא לבני ז'בוטינסקי כתלמיד רומאי לגבי מורה יווני. מנסה ללכת בדרכי המורה, אבל מעצם טבעו אינו יכול עוד להגיע לעדינותו ולאצילותו הז אמיתית. קרוב יותר לדרמאטיות ורחוק מטחאניות. ז'בוטינסקי היה איש השוראגניות המוקפת. תלמידו פשטני יותר, הן במחשבתו הז בביטוי. ז'בוטינסקי היה עצום את עיניו לעיתים קרובות כדי לראות, וסגור סגריב את פיו כדי לתשוב. תלמידו — לא כן. הרב עולה על תלמידו בויסיון."

בגין טען בנאומו שאין מה לצפות מן העולם, שהוא עולם של זאבים. הוא הזכיר את הפקרת צ'יכוסובסקיה בהסכם מינכן, כמה שבועות לפני כן. העולם הוא אכזרי, הוא מבין רק את שפת הכוח והעובדות. הגיע הזמן לקרוא למרד.

הדברים נתקבלו במחאות-כפיים סוערות, בייחוד מידי הצירים הארצי-ישראליים באלום, ומידי אברהם שטרן וחבר ריה אנשי אצ"ל, שיישבו ביצע.

את המשך המעמד מתאר אלדד כך:

"ראשי-בית"ר מבקש מיד אחר בגין את רשות הדיבור. (המשך בעמוד 24)

הסיכסוך נפתר איכשהו על-ידי שתי פשרות. לענייני העלייה מינה ז'בוטינסקי ועדת-בוררות של שלושה: בנו טרי (מטעם בית"ר), הליל קוק (מטעם אצ"ל) ויוסף כנלסון, כשלישי ניטרלי, שהפך במהרה לרוח החייה של העלייה הבלתי-ליגלית לפני מילחמת-העולם השנייה. ריב-הסתכנונות נפתר, לפי הגישה המקובלת, בפגישה בארבע עיניים של ז'בוטינסקי ורוזנאל בפאריס, בראשית 1939, שבה הכניס רוזנאל שבארץ תהיה בית"ר כפופה לאצ"ל, ואילו בפולין יהיה אצ"ל כפוף לבית"ר. ועומת זאת מכיוון הליל קוק בתוקף שהיזא הסכים לסיידור זה, וטוען כי ז'בוטינסקי עצמו לא היזא הסכים את הדבר באותו, בעת שיהיו-תם התכוונות ב-1939. על כל פנים, ביצוע ההסכם היה תלוי בשטרן, וזה בוודאי שלא היה מסכים. "אני חושש שנסבול מבניו יותר מאשר מפרופט", אמר לקוק. * אנפאן טריבל — הבן הסגור.

ז'בוטינסקי במפקד בית"ר בפולין (1938)

או התנועה הרוויזיוניסטית. הוא קם ב-1931, כאשר חלק מאנשי ההגנה, בהנהגת אברהם תחומי, פרשו מאירגון ההגנה הכללי והקימו הגנה נפרדת, שנקראה "הגנה ב", "ההגנה הלאומית" ובשמה הרשמי: האירגון הצבאי הלאומי בארץ-ישראל.

17 מן הפרשים חזרו מייד לאירגון-האם, ומאו נקראה ההגנה בסלאנג של אצ"ל בסם-הצופן ש"ד — ראשי-התיבות של "שיבעה-עשר דרעקעס".

ב-1933 בא הלורד מלצ'ס היהודי המאנגליה לארץ, כדי לאהות את הקרט. הוא נכשל, אך ב-1937 התיישב תחומי ביגלל הוסר אמצעים, וחזר להגנה הכללית. נותרו באצ"ל האנשים שהאמינו בקו אקטיביסטי, ושר התנגדו בכל רמ"ח אבריהם ל"מיסדות הלאומיים". הם נפרדו מתחומי, ויצרו את אצ"ל בצורתו הסופית. את כרוז הפילוג כתבו, בבית-קפה נהרוג נחלת-בנימין בתל אביב, אברהם ("יאיר") שטרן, הליל קוק, אוריאל ("יונתן רטוש") שלה, שייסד לאחר מכן את התנועה הכנונית, ובנימין לובוצקי (שהצטרף מאוחר יותר למפא"י).

ז'בוטינסקי נבחר עוד ב-1935, עדידו תחומי, כמפקד ראשי (או "מזכיר") של האירגון. אך אנשי המפתח באירגון — רוזנאל, שטרן, קוק ואחרים — לא היו מעודים בית"ר, או חברי המיפקדה הרוויזיוניסטית. הם צמחו מן הרקע הארצי-ישראלי, וראו באצ"ל צבא בלתי-פוליטי, המשרת את העם כמו כד צבא סדיר.

פעמיים ניסה ז'בוטינסקי להנות לאצ"ל מפקדים, שלא נתקבלו על דעת הצעירים. תחילה מינה את רחבעם ביטקר, בית"ר משאנאה. אחרי מששה-שוד של אצ"ל ברח ביטקר מן הארץ, ונעלם מן האופק. במקומו מינה ז'בוטינסקי את משה רוזנברג, שגם לו היה נסיון צבאי כלשהו בחו"ל. אחרי הפצצה בשוק של יפו ירדו המפקדים למחתרת עמוקה. רוזנברג עבר לקפריסין, ומשם הגיע לפולין. סוף-סוף הצליחו המפקדים הצעירים לשכנע את ז'בוטינסקי לנות מפקד משלהם — חויד רוזנאל.

בהנהגת רוזנאל פקד הקו האקטיביסטי. אצ"ל ביניהם בעל מאמר זה.

גיבור המחתרת, שניצח את האימפריה האדוילה, נתגלה לנוער הישראלי לפתע כאדם רגשני, הבוכה בפומבי בעת צרה. לצברים, שאינם רגילים להפגנת-רגשות פומי בית, והשכר היו מולגים — אחרי ישות חודשי מילחמה — לאלפי הרגלים, ניראה הדבר כסימן של חלשה.

בגין עצמו מודע מאד לביקורת הנמתחת על חזמתו, והוא הגן עליהן בספרו, המוד, בנימה של התנצלות.

"בליל אלטלינה, בדברי על האניה, נישקה חללית הקדושים, הייתי נרגש עד דמעות. ונמצאו גיבורים גדולים מכל הסוגים ומכל החוגים, שיליגלו, לרגשות רכוכית' זו.

"יבושם דהם הליגו-גו. אני יודע כי יש דמעות, אשר שום גבר אינו צריך להתבייש בהן; ישנן דמעות, אשר כל גבר רשאי להתגאות בהן..."

"העוקב אחרי סיפורי יודע כי לא פינקני הגורל. רעב וצער ידעתי משחר נעורי, וצלמוות אפפני לא פעם, לא רק במולדת אלא גם בנכר, ודמע לא ידעתי. אך בליל הכרזת המדינה מחד גיסא, ובליל אלטלינה מאידך... אכן יש דמעות מצילות. יש והבירה היא: דמע או דם..."

וגאח הוא שבגין בוכה לעיתים די קרובות. בימים שבהם היה מרבה ללכת לקולנוע (בשנים האחרונות הוא מרבה, תחת זאת, לצפות בביתו בטלוויזיה) ראיתו שכניו מזל דמעות בעת סצנות מרגשות, בייחוד כשהן נגעו לגורלם של יתודים.

במוצאי יום אלטלינה בכה בגין מפני שראה לידין הרגלים ופצועים, והמראה זועזע אותו. הוא בכה מפני שבאותו יום אירע הדבר שהוא חשש מפניו יותר מאשר מפני כל דבר אחר: מילחמת אחים.

אך הכבי היה גם אפקט ריטורי, והוא השתלב בנאום הגדול.

שימשון, גיבור הרומאן התיכני של ז'בוטינסקי, כלל בצוואתו שלוש מיצוות: ברזל, מלך וצחוק.